

Εισβολικά φυτά – μια σοβαρή απειλή για τη φύση, τον πληθυσμό και την οικονομία

Автор(и): ас. Мирослава Вълкова, ИПАЗР „Н. Пушкиров“ – София

Дата: 18.11.2016 Број: 11/2016

Τις τελευταίες δεκαετίες, το ενδιαφέρον για την εισαγωγή και εξάπλωση αλλοδαπών φυτικών ειδών αυξάνεται σταθερά. Σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες αναθεωρούν τη σύνθεση της χλωρίδας τους, αναπτύσσοντας διάφορες στρατηγικές για τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας και τον έλεγχο αυτών των „εισβολέων“ – εισβολικά αλλοδαπά φυτικά είδη που δημιουργούν προβλήματα όχι μόνο για τη φύση στο σύνολό της, αλλά και για τον τοπικό πληθυσμό και την οικονομία. Η ανάπτυξη αυτών των μέτρων απασχολεί όχι μόνο επιστήμονες διαφορετικών κλάδων, αλλά και νομικούς, οικονομολόγους και ειδικούς από διάφορες κυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Τα εισβολικά αλλοδαπά είδη αναγνωρίζονται ως μία από τις κύριες αιτίες απώλειας βιολογικής ποικιλότητας, καθώς καταστρέφουν τα ιθαγενή είδη και τους πληθυσμούς. Είναι επιβλαβή για την ανθρώπινη υγεία, προκαλούν σημαντικές ζημιές στις εθνικές οικονομίες και επιφέρουν μη αναστρέψιμες αλλαγές στη φύση. Το

κόστος για την ευρωπαϊκή οικονομία που προκαλείται από τα εισβολικά είδη εκτιμάται ότι ανέρχεται τουλάχιστον σε 12 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως σε τομείς όπως η υγειονομική περίθαλψη, η γεωργία και οι υποδομές.

Κατά τον τελευταίο αιώνα, ο αριθμός των εγκατεστημένων αλλοδαπών φυτικών ειδών αυξάνεται προοδευτικά σε πολλές περιοχές του κόσμου. Οι οροσειρές, οι θάλασσες και τα ποτάμια έχουν διαχωρίσει πληθυσμούς και έχουν συμβάλει στην άνθηση της βιολογικής ποικιλότητας. Η επέκταση του διεθνούς εμπορίου και των ταξιδιών, ωστόσο, έχει καταργήσει αυτά τα εμπόδια σε παγκόσμια κλίμακα, επιτρέποντας την άμεση επαφή μεταξύ ειδών. Αυτό δημιουργεί ανταγωνισμό για πολύτιμους τροφικούς πόρους και βιότοπους. Και ενώ τα ιθαγενή είδη είναι ανθεκτικά σε τοπικές παθήσεις ή ασθένειες, συχνά δεν έχουν καμία, ή έχουν μόνο πολύ περιορισμένη, φυσική άμυνα έναντι αλλοδαπών οργανισμών και μπορούν επομένως να εξαλειφθούν κυριολεκτικά.

Τα εισβολικά είδη εμφανίζονται σε όλες τις μορφές και μεγέθη. Τα περισσότερα από αυτά μη ευρωπαϊκής προέλευσης έχουν εισαχθεί σκόπιμα, συμπεριλαμβανομένων δέντρων και καλλιεργειών που είναι πιο ανθεκτικά ή αναπτύσσονται ταχύτερα, καθώς και διακοσμητικών φυτών κήπου. Όταν αφεθούν χωρίς έλεγχο, εξαπλώνονται αυθόρμητα στη φύση, με κάποια να επεκτείνουν την εξάπλωσή τους και να αποτελούν σοβαρή απειλή για τα ιθαγενή είδη και τις κοινότητες. Η ταχεία εξάπλωσή τους είναι αποτέλεσμα της βιολογίας τους – παράγον αβιοτικό σπóρο με υψηλή βιωσιμότητα, τον οποίο διατηρούν για χρόνια, έχουν αποτελεσματικούς μηχανισμούς διασποράς, αναπτύσσονται γρήγορα και μπορούν να προσαρμοστούν σε ένα ευρύ φάσμα οικολογικών συνθηκών.

Η επίδραση των εισβολικών φυτικών ειδών είναι σημαντική. Είναι εξαιρετικά ανταγωνιστικά στους φυσικούς βιότοπους των ιθαγενών ειδών· προκαλούν αλλαγές στη σύνθεση του εδάφους εξαγοντας θρεπτικά συστατικά και νερό από το έδαφος· επηρεάζουν το φωτιστικό καθεστώς στον βιότοπο που καταλαμβάνουν και αλλάζουν τη δομή του· υβριδοποιούνται με στενά συγγενή, φυσικά απαντώμενα είδη· οδηγούν στην εξαφάνιση σπάνιων ειδών· είναι φορείς ασθενειών· ασκούν σοβαρή επίδραση στην ανθρώπινη υγεία – προκαλούν αλλεργίες, άλλα είναι δηλητηριώδη και η επαφή με αυτά ή η χρήση τους προκαλεί σοβαρά προβλήματα. Τα αλλοδαπά είδη προκαλούν επίσης υψηλό οικονομικό κόστος, που προκύπτει από άμεσες απώλειες γεωργικής παραγωγής ή από αυξημένες δαπάνες για αποτελεσματικά μέτρα ελέγχου εναντίον τους.

Σήμερα, υπάρχουν περισσότερα από 1.000 αλλοδαπά φυτικά είδη από 213 οικογένειες στην Ευρώπη, με τις κυρίαρχες να είναι οι μεγάλες, παγκοσμίως διαδεδομένες οικογένειες: *Asteraceae* (692 είδη), *Poaceae* (597), *Rosaceae* (363), *Fabaceae* (323) και *Brassicaceae* (247). Το 34% των εισαχθέντων ειδών είναι ασιατικής προέλευσης, το 23% και το 22% προέρχονται αντίστοιχα από τη Βόρεια και τη Νότια Αμερική, και το 17% – από την Αφρική. Από το 1992, η ΕΕ έχει ξοδέψει περισσότερα από 58 εκατομμύρια ευρώ σε 180 έργα για την καταπολέμηση εισβολικών ειδών και την αποκατάσταση της ζημιάς που προκαλούν. Για σύγκριση – οι Ηνωμένες Πολιτείες εκτιμούν τις δαπάνες τους για την καταπολέμηση βιολογικών εισβολέων σε περίπου 80 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως. Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες, 21 είδη εισβολικών φυτών απαντώνται στη Βουλγαρία, με τη μεγαλύτερη απειλή για τη βιοποικιλότητα, τη φύση και τον άνθρωπο να αποτελούν: *Acer negundo*, *Ailanthus altissima*, *Ambrosia artemisiifolia*, *Amorpha fruticosa*, *Bidens frondosus*, *Elodea nuttallii*, *Fallopia bohemica*, *Opuntia humifusa*, *Paspalum distichum*, *Robinia pseudoacacia*.

Η εφαρμογή ελέγχου σε μερικά από αυτά τα εισβολικά φυτικά είδη μπορεί να είναι πολύ δύσκολη και παρατεταμένη. Η ευαισθητοποίηση του κοινού για αυτούς τους „εισβολείς“ είναι προϋπόθεση για τη νίκη σε αυτή τη μάχη. Η πρόληψη των αλλοδαπών φυτικών ειδών είναι υψίστης σημασίας. Για το σκοπό αυτό, είναι πρώτα απαραίτητο να εντοπιστούν εκείνα τα αλλοδαπά είδη που έχουν τη δυνατότητα να γίνουν εισβολικά. Αυτό απαιτείται για να μην επιτραπεί σε δυνητικά εισβολικά είδη να μετατραπούν σε εισβολικά. Ιδιαίτερη σημασία για τον έλεγχο των εισβολικών ειδών έχουν ο έγκαιρος εντοπισμός, η γνώση και η τήρηση των διεθνών και εθνικών κανόνων για προληπτικά μέτρα, ο ενισχυμένος τελωνειακός έλεγχος και η καλή συνεργασία με τις υπηρεσίες φυτοϋγείας (φυτοϋγειονομικές).

Όταν ένα δεδομένο εισβολικό είδος είναι ήδη ευρέως διαδεδομένο, ο μόνος τρόπος για τον έλεγχό του είναι η εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων ελέγχου, τα οποία πρέπει να είναι σύμφωνα με τα βιολογικά και οικολογικά χαρακτηριστικά και τα ιδιαίτερα γνωρίσματά του, καθώς και με τις ιδιαιτερότητες των διαφορετικών βιότοπων και οικοσυστημάτων στα οποία έχει εξαπλωθεί. Η καλύτερη προσέγγιση είναι η ολοκληρωμένη χρήση διαφορετικών μεθόδων ελέγχου (μηχανικές, χημικές, βιολογικές), βασισμένη σε εις βάθος οικολογικές μελέτες, τακτική παρακολούθηση και προσεκτική συντονισμένη δράση με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Τα αλλοδαπά φυτικά είδη αποτελούν μία από τις προτεραιότητες πολυάριθμων διεθνών οργανισμών, στα πλαίσια των οποίων έχουν συσταθεί εξειδικευμένες εργασίες ομάδες, τμήματα κ.λπ. για τη διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας, την ανάπτυξη κανονιστικών εγγράφων και τη διατήρηση πληροφοριακών συστημάτων (EPPO, FAO). χρηματοδοτούνται διάφορα έργα για την ανάπτυξη βάσεων δεδομένων σχετικά με την παρουσία αλλοδαπών φυτικών ειδών, το εισβολικό τους δυναμικό, τους δρόμους εισαγωγής και τα κατάλληλα μέτρα για τον έλεγχο και τον περιορισμό της εξάπλωσής τους (DAISIE, GRIS, GISD, NOBANIS, ESENIAS, κ.λπ.). Η Βουλγαρία είναι ενεργός συμμετέχων σε όλες τις διεθνείς πρωτοβουλίες και έχει επικυρώσει όλα τα έγγραφα που σχετίζονται με τα αλλοδαπά εισβολικά είδη.

Πολύ πρόσφατα, μόλις πριν από ένα μήνα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έκανε ένα σημαντικό βήμα προς τη διακοπή της απώλειας της βιολογικής ποικιλότητας με την υιοθέτηση μιας λίστας εισβολικών αλλοδαπών ειδών που απασχολούν την Ένωση, σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1143/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Πρόκειται για μια λίστα προτεραιότητας ειδών που απαιτούν κοινή δράση για την πρόληψη, τη μείωση ή τον μετριασμό της δυσμενούς τους επίδρασης και για τη σημαντική βελτίωση της αποτελεσματικότητας της ευρωπαϊκής πολιτικής όσον αφορά τους κανόνες εμπορίου της εσωτερικής αγοράς. Τα κράτη μέλη πρέπει να εφαρμόσουν μέτρα για την πρόληψη, τον έγκαιρο εντοπισμό και τη γρήγορη εξάλειψη νέων εισβολών και για τη διαχείριση ήδη ευρέως διαδεδομένων εισβολικών αλλοδαπών ειδών που περιλαμβάνονται στη λίστα. Τα καταγεγραμμένα αλλοδαπά είδη δεν μπορούν πλέον να καλλιεργούνται, να μεταφέρονται, να αναπαράγονται ή να απελευθερώνονται στο περιβάλλον σκόπιμα. Η λίστα μπορεί να βρεθεί στην επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.